

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
SIEGBERT ALBER

15 päivänä toukokuuta 2001¹

I Johdanto

on anonut välitöntä eläkkeelle pääsyä, jotta hän voisi hoitaa parantumattomasti sairastunutta aviopuolisoaan.

1. Nyt tarkasteltavan ennakkoratkaisupyyntö on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle Tribunal administratif de Châlons-en-Champagne. Se tiedustelee, onko sellainen kansallinen säännös yhteisön oikeuden mukainen, jonka mukaan ainoastaan naiset voivat siirtyä eläkkeelle, jos heidän puolisonsa on tullut työkyvyttömäksi tai sairastunut parantumattomasti siten, ettei tämä voi harjoittaa enää mitään ammattia.

3. Marnen kouluhallintoalueen tarkastaja suostui aluksi 20.10.1998 tekemässään päätöksessä kantajan pyyntöön. Tämä päätös kuitenkin kumottiin 10.11.1998 tehdyllä, opetusministeriön kirjeeseen perustuvalla päätöksellä sillä perusteella, että ainoastaan naispuolisilla virkamiehillä on oikeus jäädä välittömästi eläkkeelle hoitamaan aviopuolisoaan.

II Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

4. Kantaja haki muutosta tähän toiseen päätökseen kansallisessa tuomioistuimessa. Syndicat général de l'Éducation Nationale et de la Recherche publique CFDT de la Marne (jäljempänä Syndicat) on hyväksytty tukemaan kantajaa pääasian oikeudenkäynnissä.

2. Pääasian kantaja (jäljempänä kantaja) on opettaja ja virkamies. Siviili- ja sotilasvirkamiesten eläkkeistä annetun lain (Code des pensions civiles et militaires de retraite; jäljempänä eläkelaki) L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella kantaja

5. Kansallinen tuomioistuin pyysi Conseil d'État:lta lausuntoa eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan yhteensopivuudesta virkamiesten oikeuksista ja velvollisuuksista 13.7.1983 annetun lain kanssa, koska viimeksi mainitussa laissa kielletään kaikenlainen virkamiesten eriarvoinen

¹ — Alkuperäinen kieli: saksa.

kohtelu sukupuolen perusteella. Conseil d'État vastasi tähän kysymykseen, ettei 13.7.1983 annetulla lailla ollut muutettu eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohtaa.

6. Eläkelain riidanalaisen säännöksen ja yhteisön oikeuden yhteensopivuuden selvittämiseksi pääasialla käsittelevä kansallinen tuomioistuin on 25.4.2000 päättänyt esittää asiasta ennakkoratkaisupyynnön yhteisöjen tuomioistuimelle. Ennakkoratkaisupyyntö on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 25.5.2000.

7. Kansallinen tuomioistuin viittaa ensinnäkin E(T)Y:n perustamissopimuksen 119 artiklaan (josta on muutettuna tullut EY 141 artikla) ja kyseisen artiklan täytäntöön panemiseksi annettuun direktiiviin 86/378/ETY miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta ammatillisissa sosiaaliturvajärjestelmissä² sekä toisaalta myös direktiiviin 79/7/ETY miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevista kysymyksistä³ ja erityisesti sen 4 ja 7 artiklaan. Kansallinen tuomioistuin toteaa kantajan väittävän, että eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan mukainen syrjintä naispuolisten virkamiesten eduksi on vastoin EY 141 artiklaa ja direktiivin 79/7/ETY tavoitteita.

2 — Neuvoston direktiivi, annettu 24.7.1986 (EYVL L 225, 12.8.1986, s. 40).

3 — Neuvoston direktiivi, annettu 19.12.1978 (EYVL L 6, 10.1.1979, s. 24).

8. Kannanotto tähän väitteeseen riippuu siitä,

1) ovatko Ranskan virkamieseläkejärjestelmän mukaiset eläkkeet Rooman sopimuksen 119 artiklassa tarkoitettua palkkaa, ja myöntävässä tapauksessa, onko eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdassa jätetty samapalkkaisuusperiaate huomiotta,

2) ja mikäli Rooman sopimuksen 119 artiklaa ei voida soveltaa, estävätkö direktiivin 79/7/ETY säännökset Ranskaa pitämästä voimassa siviili- ja sotilasvirkamiesten eläkkeistä annetun lain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan kaltaisia säännöksiä.

9. Kansallinen tuomioistuin esittää Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle näin ollen seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

1) Ovatko Ranskan virkamieseläkejärjestelmän mukaiset eläkkeet Rooman sopimuksen 119 artiklassa (josta on tullut Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 141 artikla) tarkoitettua palkkaa?

Ja myöntävässä tapauksessa: onko siviili- ja sotilasvirkamiesten eläkkeistä annetun lain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdassa jätetty samapalkkaisuusperiaate huomiotta?

samapalkkaisuuden periaatteen soveltamisesta ja pitää sen voimassa sen jälkeen.

- 2) Mikäli Rooman sopimuksen 119 artiklaa ei voida soveltaa, estävätkö 19.12.1978 annetun direktiivin 79/7/ETY säännökset Ranskaa pitämästä voimassa siviili- ja sotilasvirkamiesten eläkkeistä annetun lain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan kaltaisia säännöksiä?

Tätä artiklaa sovellettaessa palkalla tarkoitetaan tavallista perus- tai vähimmäispalkkaa ja muuta korvausta, jonka työntekijä suoraan tai välillisesti saa työntantajaltaan työstä tai tehtävästä rahana tai luontoisetuna.

10. Kantaja (yhdessä pääasian väliintulijan Syndicat'n kanssa), Ranskan hallitus ja komissio osallistuivat yhteisöjen tuomioistuimessa vireillä olevaan menettelyyn ja ovat esittäneet kirjalliset huomautuksensa. Menettelyyn ei ole sisältynyt suullista kuulemista.

Samapalkkaisuudella ilman sukupuoleen perustuvaa syrjintää tarkoitetaan, että:

- a) palkka, joka maksetaan työn tuloksen perusteella, lasketaan saman mittayksikön mukaan;

III Sovellettavat säännökset

A Yhteisön lainsäädäntö

11. EY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Jokainen jäsenvaltio huolehtii ensimmäisen vaiheen aikana miesten ja naisten

- b) palkka, joka maksetaan työhön käytetyn ajan perusteella, on sama samasta tehtävästä.”

12. Kun EY:n perustamissopimusta ja sen numerointia muutettiin Amsterdamin sopimuksella, kyseisestä määräyksestä tuli EY 141 artikla. EY 141 artiklan 1 ja 2 kohdan sisältö vastaa suurelta osin

119 artiklaa, mutta EY 141 artiklaan on lisätty 3 ja 4 kohta. Pääasian oikeudenkäynnissä on kyse lähinnä artiklan 1 ja 2 kohdasta. EY 141 artiklassa määrätään seuraavaa:

”1. Jokainen jäsenvaltio huolehtii sen periaatteen noudattamisesta, jonka mukaan miehille ja naisille maksetaan samasta tai samanarvoisesta työstä sama palkka.

2. Tässä artiklassa palkalla tarkoitetaan tavallista perus- tai vähimmäispalkkaa ja muuta korvausta, jonka työntekijä suoraan tai välillisesti saa työnantajaltaan työstä tai tehtävästä rahana tai luontoisetuna.

Samalla palkalla ilman sukupuoleen perustuvaa syrjintää tarkoitetaan, että

a) palkka, joka maksetaan työn tuloksen perusteella, lasketaan saman mittayksikön mukaan;

b) palkka, joka maksetaan työhön käytetyn ajan perusteella, on sama samasta tehtävästä.

3. — —

4. Jotta miesten ja naisten välinen täysi tosiasiallinen tasa-arvo toteutuisi työelämässä, tasa-arvoisen kohtelun periaate ei estä jäsenvaltioita pitämästä voimassa tai toteuttamasta sellaisia erityisetuja tarjoavia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on helpottaa aliedustettuna olevan sukupuolen ammatillisen toiminnan harjoittamista taikka ehkäistä tai hyvittää ammattiuraan liittyviä haittoja”.

13. EY 141 artiklan 4 kohdan sisältö perustuu 1.11.1993 tehdyllä sopimuksella vahvistetun sosiaalipolitiikkaa koskevan pöytäkirjan N:o 14 6 artiklan 3 kohtaan.⁴ Pöytäkirjan 6 artiklan 3 kohta kuuluu seuraavasti:

”Tämä artikla ei estä jäsenvaltioita pitämästä voimassa tai toteuttamasta sellaisia erityisetuja tarjoavia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on helpottaa naisten ammatillisen toiminnan harjoittamista taikka estää tai hyvittää heidän ammattiuraansa liittyviä haittoja”.

14. Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin⁵ keskeiset säännökset ovat seuraavat:

4 — EYVL C 224, 31.8.1992, s. 126.

5 — Ks. edellä alaviite 3 (jäljempänä direktiivi).

15. Direktiivin 3 artiklan 1 kohta, jossa säädetään seuraavaa:

16. Direktiivin 4 artiklan 1 kohta, jossa säädetään seuraavaa:

”1. Tätä direktiiviä sovelletaan:

a) lakisääteisiin järjestelmiin, jotka antavat turvaa seuraavien tapausten varalta:

— sairaus,

— työkyvyttömyys,

— vanhuus,

— työtapaturmat ja ammattitaudit,

— työttömyys;

”1. Tasa-arvoisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan, että minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei saa esiintyä välittömästi eikä välillisesti etenkin siviilisäädyn tai perheaseman perusteella eikä varsinkaan, kun on kysymyksessä:

— järjestelmien soveltamisala ja niiden piiriin pääsemisen edellytykset;

— velvollisuus osallistua rahoitukseen ja maksuosuuksien laskentaperusteet;

— etuuksien, aviopuolisosta ja huollettavista johtuvat lisät mukaan lukien, laskentaperusteet sekä etuuksiin olevan oikeuden kestoa ja jatkumista koskevat edellytykset.

b) sosiaalihuoltoon — — ”

2. — — ”.

17. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohta ja 2 kohta, joissa säädetään seuraavaa:

3. Naispuolisille virkamiehille

”1. Tämä direktiivi ei rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle:

— —

a) eläkeiän määrittelyä vanhuus- ja työeläkkeen myöntämiseksi sekä sen mahdollisia vaikutuksia muihin etuuksiin;

b) jos se on perusteltua L. 31 §:ssä säädettyin edellytyksin

b)—e) — —

eli virkamiehen tultua työkyvyttömäksi tai sairastuttua parantumattomasti siten, että hän ei voi hoitaa aikaisempia tehtäviään,

2. Jäsenvaltioiden on säännöllisesti tarkastettava 1 kohdan mukaisesti soveltamisalan ulkopuolelle jätettyjä kysymyksiä arvioidakseen, onko niiden pysyttäminen soveltamisalan ulkopuolella niissä tapahtuneen sosiaalisen kehityksen kannalta perusteltua”.

tai virkamiehen puolison tultua työkyvyttömäksi tai sairastuttua parantumattomasti siten, ettei tämä voi harjoittaa mitään ammattia.”

B Kansallinen lainsäädäntö

18. Eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetään käännettynä seuraavaa:

IV Asian käsittelyyn osallistuneiden väitteet ja niiden perustelut

1. Kantaja

”Eläkeoikeus syntyy välittömästi:

— —

19. Kantaja huomauttaa ensinnäkin, että yhteisöjen tuomioistuimelle on esitetty

asian C-366/99, Griesmar, yhteydessä samankaltainen ennakkoratkaisukysymys Ranskan virkamieseläkejärjestelmän pätevyydestä. Kantajan mukaan esillä olevassa asiassa kyse on kuitenkin toisesta eläkelain säännöksestä.

se peruste, että eläke maksetaan työntekijälle edunsaajan ja tämän aikaisemman työnantajan työsuhteen perusteella, eli EY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa vahvistettu palkkaa koskeva peruste, voi olla ratkaiseva".¹⁰

20. Jotta kysymykseen siitä, ovatko Ranskan virkamiesten eläkejärjestelmän mukaiset eläkkeet EY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa (josta on tullut EY 141 artikla) tarkoitettua palkkaa, voitaisiin vastata, olisi kantajan mukaan ensiksi tarkasteltava Ranskan eläkejärjestelmän toimintatapaa. Eläke lasketaan veronalaisesta palkasta, jota on maksettu työsuhteen päättymistä edeltävän kuuden kuukauden aikana. Valtio maksaa eläkkeet tietyille työntekijäryhmälle eli valtion virkamiehien työskennelleille henkilöille.

22. Kantaja katsoo, että yhteisöjen tuomioistuin on muotoillut ratkaisunsa yleisluonteisesti siten, että sitä voitaisiin soveltaa myös Ranskan eläkejärjestelmään. Ranskan virkamieseläkkeen voidaan näin ollen katsoa olevan EY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa tarkoitettua palkkaa. Työstä ansaittava palkka ja eläke ovat muutoinkin hyvin samankaltaisia sekä hallinnoinnin että rahoituksen osalta, minkä perusteella EY:n perustamissopimuksen 119 artiklaa olisi sovellettava samalla tavalla sekä eläkkeeseen että työstä ansaittavaan palkkaan.

21. Tämä vastaa yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Beune antamassa tuomiossa⁶ vahvistamia perusteita. Tästä seuraa epäilemättä se, että virkamiesten eläkkeet ovat luonteeltaan palkkaa. Kantaja viittaa asioissa Bilka,⁷ Ten Oever⁸ ja Moroni⁹ annettuihin tuomioihin todetessaan, ettei yhteisöjen tuomioistuin pitänyt näiden tuomioiden ratkaisevia perusteita enää ratkaisevina asiassa Beune antamassaan tuomiossa. Tästä seuraa, että "ainoastaan

23. Toisen ennakkoratkaisukysymyksen osalta kantaja toteaa seuraavaa. Eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdassa naispuolisille virkamiehille myönnetään oikeus siirtyä välittömästi eläkkeelle, kun heidän puolisonsa on joutunut työkyvyttömäksi tai sairastunut parantumattomasti siten, ettei tämä voi harjoittaa mitään ammattia. Laissa myönnetään siten naispuolisille virkamiehille etuoikeus siirtyä aikaisemmin eläkkeelle kuin samassa tilanteessa oleville miespuolisille virkamiehille. Kantaja kat-

6 — Asia C-7/93, tuomio 28.9.1994 (Kok. 1994, s. I-4471).

7 — Asia 170/84, tuomio 13.5.1986 (Kok. 1986, s. 1607; Kok. Ep. VIII, s. 607).

8 — Asia C-109/91, tuomio 6.10.1993 (Kok. 1993, s. I-4879; Kok. Ep. XIV, s. 375).

9 — Asia C-110/91, tuomio 14.12.1993 (Kok. 1993, s. I-6591; Kok. Ep. XIV, s. 501).

10 — Ks. edellä alaviiteessä 6 mainitussa asiassa Beune annetun tuomion 43 kohta.

soo asioissa Beune¹¹ ja Evrenopoulos¹² annettujen tuomioiden perusteella, että tämä on suoraan EY 141 artiklan vastaista. Riidanalaista säännöstä ei voida pitää oikeutettuna sosiaalipolitiikkaa koskevan pöytäkirjan N:o 14 6 artiklan eikä EY 141 artiklan 4 kohdan nojalla.

24. Kantaja tarkastelee ensimmäisestä ennakkoratkaisukysymyksestä omaksuneensa näkökannan vuoksi toista ennakkoratkaisukysymystä vain toissijaisesti. Direktiivin 79/7/ETY 4 artiklan mukaan tasa-arvoisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan, että minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei saa esiintyä etenkin silloin, kun kysymyksessä ovat etuuksien laskentaa koskevat perusteet. Direktiivin 7 artiklassa säädetään kuitenkin, ettei direktiivi rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle eläkeiän määrittelyä sekä sen mahdollisia vaikutuksia muihin etuuksiin. Esillä olevassa asiassa kyse ei kuitenkaan ole erilaisen eläkeiän soveltamisesta, vaan iästä riippumattoman erityisyyden myöntämisestä. Tämä etuus myönnetään puolison terveydentilan vuoksi, vaikka eläkeikää ei olisikaan vielä saavutettu. Tällainen erottelu ei kuulu kantajan mukaan direktiivin 7 artiklassa säädettyjen poikkeusten soveltamisalaan.

2. Ranskan hallitus

25. Ranskan hallitus vastaa ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen viittaamalla

asiassa Griesmar (C-366/99) esittämiinsä näkemyksiin. Kysymys jakautuu sen mielestä kahteen osaan. Toisaalta kyse on virkamieseläkkeen ja palkan käsitteen välistä suhteesta sekä toisaalta sen sovellettavuudesta nyt tarkasteltavassa virkamiesten erityistapauksessa. Ranskan hallitus toteaa ensinnäkin asiassa Defrenne¹³ annetun tuomion perusteella, että sosiaaliturvalainsäädännössä vahvistetut eläkkeet eivät ole EY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa tarkoitettua palkkaa. Sen sijaan nämä eläkkeet kuuluvat direktiivin 79/7/ETY soveltamisalaan, sillä direktiivin 3 artiklassa säädetään nimenomaisesti kyseisistä eläkkeistä.

26. Ranskan virkamieseläkejärjestelmän pätevyyden tarkastelussa on otettava Ranskan hallituksen mukaan huomioon asiassa Beune¹⁴ annettu tuomio. Ranskan eläkejärjestelmän ja kyseisessä asiassa sovellettavan Alankomaiden eläkejärjestelmän välillä on sekä eroja että yhtäläisyyksiä. Vaikka Ranskan hallitus pitääkin näitä eroja merkittävinä ja toteaa esimerkiksi, että toisin kuin Ranskan eläkejärjestelmä, Alankomaiden eläkejärjestelmä on täydentävä eläkejärjestelmä, jota hallinnoidaan rahastointiperiaatteen ja tasavertaisen hallinnointiperiaatteen mukaisesti, se katsoo, että Ranskan virkamieseläkejärjestelmän mukaiset eläkkeet ovat EY:n perustamissopimuksen 119 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 141 artikla) mukaista palkkaa. Lisäksi Ranskan hallitus huomauttaa, että yhteisöjen tuomioistuin on pitänyt ratkaisevana jo pelkästään etuuden ja aiemman työpaikan suhdetta.

11 — Ks. edellä alaviite 6.

12 — C-147/95, tuomio 17.4.1997 (Kok. 1997, s. I-2057).

13 — Asia 80/70, tuomio 25.5.1971 (Kok. 1971, s. 445; Kok. Ep. I, s. 571).

14 — Ks. edellä alaviite 6.

27. Ranskan hallitus ei ota kantaa ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen toiseen osaan. Se tyytyy ainoastaan toteamaan, että asiassa Griesmar esitettyjä perusteita, joiden mukaan riidanalaisena olleella säännöksellä pyrittiin korvaamaan lastenhoidosta johtuva urakehityksen hidastuminen, ei voida soveltaa nyt esillä olevaan eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohtaan. Ranskan hallitus viittaa kuitenkin Ranskan Conseil d'État'n 15.5.1999 asiassa Briquir antamaan tuomioon; se koskee eläkelain L. 57 §:ää, jossa säädetään tilapäisestä eläkkeestä kuolleen virkamiehen vaimolle. Conseil d'État totesi, että oikeus tilapäiseen eläkkeeseen on myönnettävä kaikkien kuolleiden virkamiesten aviopuolisoille eli myös kuolleen naispuolisen virkamiehen aviomiehelle. Kyseisen tuomion antamisen jälkeen Ranskan hallitus on soveltanut L. 57 §:ää ja L. 24 §:n 1 momentin 3 kohtaa yhtäläisesti kumpaankin sukupuoleen. Koska L. 24 §:n 1 momentin 3 kohtaa ei ole kuitenkaan vielä muutettu, Ranskan hallitus jättää kysymyksen yhteisöjen tuomioistuinten ratkaistavaksi. Ensimmäisestä ennakkoratkaisukysymyksestä tehtyjen päätelmien perusteella Ranskan hallitus katsoo, ettei toista kysymystä ole enää syytä tarkastella.

kuuluu EY 141 artiklan soveltamisalaan. Tämä päätelmä perustuu asioissa Beune¹⁵ ja Evrenopoulos¹⁶ annettuihin tuomioihin. Ranskan hallitus on lisäksi todennut 11.7.2000 komissiolle esittämässään muistiossa, että eläkelain L. 24 §:ää voidaan soveltaa myös miespuolisiin virkamiehiin. Tästä syystä komissio katsoo, ettei EY 141 artiklan sovellettavuutta eläkelakiin ole tarpeen tarkastella lähemmin.

29. Selvitettävä on ainoastaan, voidaankos Barber-pöytäkirjaa¹⁷ soveltaa esillä olevassa asiassa. Komission mukaan pöytäkirjaa on tulkittava siten, että eläke on laskettava yhtäläisin perustein 17.5.1990 jälkeisiltä ajanjaksoilta.

V Arviointi

30. Ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen sisältö on tosiasiallisesti

3. Komissio

28. Myös komissio viittaa ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen antamassaan vastauksessa asiassa Griesmar esittämiinsä huomautuksiin. Komissio päätteli tuolloin, että Ranskan virkamiesten eläkejärjestelmä

15 — Ks. edellä alaviite 6.

16 — Ks. edellä alaviite 12.

17 — Pöytäkirja N:o 2 Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 119 artiklasta (EYVL C 191, 29.7.1992, s. 68). Pöytäkirja tuli voimaan 1.11.1993, ja sen sisältö kuuluu seuraavasti:
"Sovellettaessa 119 artiklaa korvauksena ei pidetä ammatillisen sosiaaliturvajärjestelmän mukaisia etuuksia jos ja sikäli kuin niiden voidaan osoittaa olevan 17 päivää toukokuuta 1990 edeltävältä työskentelykaudelta, päisi kun on kyse työntekijöistä tai heidän jälkeensä etuuteen oikeutetuista, jotka ovat ennen tätä ajankohtaa panneet vireille oikeudenkäynnin tai esittäneet vastaavan vaatimuksen asiaan sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti."

sama kuin asiassa Griesmar esitetyn ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen sisältö. Ensinnäkin siksi, ettei kantaja ole vielä siirtynyt eläkkeelle, vaan vaatii välitöntä eläkkeelle siirtymistä koskevien säännösten yhtäläistä soveltamista molempiin sukupuoliin, saattaa muodostua kysymys siitä, onko kyseessä ylipäänsä samapalkkaisuutta koskeva asia, kun ei oteta huomioon Ranskan virkamieseläkkeiden palkkaluonnetta. Näin ollen kyse onkin vain välillisesti vanhuuseläkkeestä. Tämän vuoksi voidaan pohtia sitä, onko asiassa pikemminkin kyse yhdenvertaisesta kohtelusta eikä samapalkkaisuusperiaatteesta.

31. Tästä huolimatta on syytä huomauttaa, että esillä olevassa asiassa eläkkeelle siirtyminen ja eläkkeen saaminen liittyvät toisiinsa aineellisesti, oikeudellisesti ja taloudellisesti. Kantaja ei luonnollisestikaan halua siirtyä työelämän ulkopuolelle, ellei hänelle myönnetä eläkettä, vaan päästä samoin edellytyksin eläkkeelle kuin naispuoliset virkamiehet ja saada samansuuruisen rahaetuuden kuin hekin. Koska kanne sellaisenaan koskee viime kädessä eläkkeen saamista, on syytä tarkastella erityisesti sitä, onko asiassa loukattu samapalkkaisuusperiaatetta.

32. E(T)Y:n perustamissopimuksen 119 artiklassa vahvistettu samapalkkai-

suusperiaate on pantu täytäntöön direktiivillä 75/117/ETY,¹⁸ kun taas tasa-arvoisen kohtelun periaate on pantu täytäntöön direktiivillä 76/207/ETY,¹⁹ joka perustuu ETY:n perustamissopimuksen 35 artiklaan.

33. Direktiivin 75/117/ETY 1 artiklan 1 kohdan samapalkkaisuusperiaatteen määritelmä, joka on ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa aiemmin esitettyä määritelmää laajempi, kuuluu seuraavasti:

”Perustamissopimuksen 119 artiklan mukaisella miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteella, jäljempänä ’samapalkkaisuusperiaate’, tarkoitetaan sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamista kaikista tai samanarvoisesta työstä *maksettavaan korvaukseen vaikuttavista tekeistä ja ehdoista*”.²⁰

34. Vaikka Ranskan virkamieseläkejärjestelmän mukaiset eläkkeet osoittautuvat edellä mainitun periaatteen

18 — Neuvoston 10 päivänä helmikuuta 1975 antama direktiivi miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamista koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä (EYVL L 45, 19.2.1975, s. 19).

19 — Neuvoston 9 päivänä helmikuuta 1976 antama direktiivi miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa (EYVL L 39, 14.2.1976, s. 14).

20 — Kursivointi tässä.

mukaiseksi palkaksi, on joka tapauksessa tarkasteltava niiden maksuun vaikuttavia *ehtoja*. Ratkaiseva on näin ollen asiassa Griesmar esitetty ennakkoratkaisukysymys siitä, onko Ranskan virkamieseläkkeillä palkan luonne.

35. Esitin ratkaisuehdotukseni asiassa Griesmar 22.2.2001. Koska esillä olevassa asiassa ei ole kyseenalaistettu mitenkään asiassa Griesmar antamassani ennakkoratkaisussa tehtyä arviointia, viittaen ennakkoratkaisuehdotuksen arviointiin kokonaisuudessaan, 46—61 kohdat mukaan luetuina.

36. E(T)Y:n perustamissopimuksen 119 artiklan 1 kohdassa määrätään, että jokainen jäsenvaltio huolehtii miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamisesta. Artiklan toisen kohdan mukaan palkalla tarkoitetaan tavallista perus- tai vähimmäispalkkaa ja muuta korvausta, jonka työntekijä suoraan tai välillisesti saa työnantajaltaan työstä tai tehtävästä rahana tai luontoisetuna. Koska nyt tarkasteltavassa asiassa ei ole kysymys korvauksesta, joka liittyy aktiiviseen työsuhteeseen, vaan työskentelyjakson ulkopuolella saatavasta etuudesta, on väistämättä kyse muusta korvauksesta, jonka työnantaja maksaa työntekijälle työsuhteen perusteella.

37. Julkishallinnon työnantaja on valtio. Myös Ranskan julkishallinnossa palkan suorittaa valtio, ja maksut perustuvat valtion varainhoitolakiin. Siltä osin kuin eläkkeiden yhteydessä on kyse yleisestä virkamiesten vanhuusvakuutusjärjestelmästä, on pohdittava, onko asiassa Defrenne I²¹ annetun tuomion vastaista pitää näitä etuuksia palkkana. Kyseisessä tapauksessa yhteisöjen tuomioistuin nimittäin totesi, että palkan käsitteeseen "eivät kuitenkaan — — kuulu sosiaaliturvajärjestelmät tai -etuudet, erityisesti eläkkeet, jotka eivät edellytä minkäänlaista sopimusta asianomaisen yrityksen tai toimialan piirissä, jotka ovat pakollisia yleisesti määritellyille työntekijäryhmille tai jotka lakisääteisessä järjestelmässä koskevat erityisesti tiettyjä työntekijäryhmiä".²²

38. Yhteisöjen tuomioistuin on sitä vastoin katsonut, että sopimukseen perustuvan ja yleistä lakisääteistä sosiaaliturvajärjestelmää täydentävän työntekijöiden vanhuusvakuutusjärjestelmän piirissä saatavat etuudet sisältyvät palkan käsitteeseen.²³ Yhteisöjen tuomioistuin piti tällaisen järjestelmän yhteydessä maksettua eläkkeitä palkkana siitä huolimatta, että työntekijöiden vanhuusvakuutuksesta säädetään laissa ja että järjestelmä tulee osittain yleisen lakisääteisen järjestelmän sijaan.²⁴ Vaikka miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta ammatillisissa sosiaaliturvajärjestelmissä annettu direktiivi 86/378/ETY²⁵ oli tällä välin tullut voimaan, tämäkään ei

21 — Ks. edellä alaviitteessä 13 mainittu asia Defrenne I.

22 — Ks. edellä alaviitteessä 13 mainitussa asiassa Defrenne I annetun tuomion 7 kohta.

23 — Ks. edellä alaviitteessä 7 mainitussa asiassa Bilka annetun tuomion 20—22 kohta.

24 — Ks. asia C-262/88, Barber, tuomio 17.5.1990 (Kok. 1990, s. I-1889, 16 ja 30 kohta; Kok. Ep. X, s. 425).

25 — Ks. edellä alaviite 2.

ollut vaikuttanut yhteisöjen tuomioistuimen arviointiin, jonka mukaan ammatillisia vanhuuseläkkeitä on pidettävä ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa tarkoitettuna palkkana ja syrjintä voidaan tunnistaa jo pelkästään mainituksa artiklassa tarkoitettujen työn samanlaisuuden ja samapalkkaisuuden kriteerien avulla.²⁶

39. Yhteisöjen tuomioistuimen oli ensi kertaa otettava kantaa virkamiesoikeudelliseen vanhuuseläkejärjestelmään asiassa Beune.²⁷ Kyse oli Alankomaiden lakisääteisestä julkishallinnon sosiaaliturvajärjestelmästä. Julkishallinnon vanhuuseläkejärjestelmä oli Alankomaissa järjestetty siten, että eläkkeelle siirtyneet virkamiehet kuuluivat ensisijaisesti yleisen lakisääteisen eläkejärjestelmän piiriin, siltä osin kuin heillä oli tähän oikeus, ja kyseisen järjestelmän piiristä saatuja etuuksia täydennettiin virkamiesten oman järjestelmän mukaisilla etuuksilla.

40. Julkisasiamies Jacobs on kyseisessä asiassa esittämässään ratkaisuehdotuksessa²⁸ esittänyt aiemman oikeuskäytännön perusteella viisi arviointiperustetta, joiden perusteella voidaan luokitella etuus ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan mukaisesti. Nämä arviointiperusteet koskevat lainsäädännöllistä perustaa, lain pakottavuutta, rahoitusta, järjestelmän piiriin kuuluvien määritelyjen

työntekijäryhmien yleisyyttä ja sitä, onko järjestelmä täydentävä. Yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi viitannut etuuden ja työntekijän työsuhteen välisen yhteyden merkitykseen.²⁹

41. Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Beune antamansa tuomion yhteydessä arvioinut etuutta ja todennut, että lainsäädännöllisen perustan olemassaolo ei yksin riitä siirtämään etuutta ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle.³⁰ Työnantajan ja työntekijän edustajien välisiä neuvotteluja koskeva kriteeri täyttyy ainoastaan silloin, kun neuvottelut johtavat muodolliseen sopimukseen. Julkishallinnossa on myös neuvottelumenettelyjä, joiden päätyttyä sopimusta ei välttämättä synny.³¹ ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan soveltuvuus ei ole myöskään riippuvainen siitä, onko kyse *täydentävästä* etuudesta.³² Järjestelmän rahoituksen kannalta yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että järjestelmää hallinnoitiin samanlaisten sääntöjen mukaisesti kuin yrityseläkesäätiötä. Nämä seikat eivät erottaneet sitä olennaisesti järjestelmästä, jotka kuuluvat direktiivin 79/7/ETY soveltamisalaan.³³ Tässä yhteydessä merkitystä oli myös valtion tarjoamalla täydentävällä mahdollisuudella.³⁴

42. Ilmaisun ”yleisesti määritellyt työntekijäryhmät” osalta yhteisöjen tuo-

29 — Ks. edellä alaviitteessä 6 mainituksa asiassa Beune annetun tuomion 23 kohta.

30 — Ks. edellä alaviitteessä 6 mainitun tuomion 26 kohta.

31 — Ks. edellä alaviitteessä 6 mainitun tuomion 32 kohta.

32 — Ks. edellä alaviitteessä 6 mainitun tuomion 37 kohta.

33 — Ks. edellä alaviitteessä 6 mainitun tuomion 39 kohta.

34 — Ks. edellä alaviitteessä 6 mainitun tuomion 40 kohta.

26 — Ks. edellä alaviitteessä 9 mainituksa asiassa Moroni annetun tuomion 22—26 kohta.

27 — Ks. edellä alaviite 6.

28 — Ks. ratkaisuehdotus 27.4.1994 (Kok. 1994, s. I-4474).

mioistu on todennut, että sitä "on vaikea soveltaa tiettyyn yksittäiseen, virkamiesten kaltaiseen työntekijäryhmään".³⁵

miossa esittämiensä periaatteiden⁴² mukaisesti ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan mukaisena palkkana.

43. Lopulta ratkaisevaksi jää arviointiperuste, jonka mukaan "työntekijälle maksetaan eläkettä hänen ja aiemman työnantajan välisen työsuhteen perusteella".³⁶ Eläkkeet, jotka "koskevat vain tiettyä työntekijäryhmää, (jotka) ovat suoraan sidoksissa suoritettuun palvelusaikaan ja (joiden) suuruus lasketaan virkamiesten viimeksi saamien ansioiden mukaan"³⁷ on julkisen työnantajan maksama korvaus, joka rinnastetaan eläkkeeseen, jota yksityinen työnantaja maksaa entiselle työntekijälleen,³⁸ ja se on siten ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan mukaista palkkaa.

45. Asiassa Evrenopoulos ei asian Beune tavoin ollut kyse virkamiesten vakuutusjärjestelmästä vaan yksityisoikeudellisiin työsuhteisiin sovellettavasta työeläkejärjestelmästä. Nyt tarkasteltavan asian kannalta merkitystä on näin ollen vain asiassa Beune annetulla tuomiolla, koska yhteisöjen tuomioistuinta ei ollut tätä ennen pyydetty pohtimaan, onko virkamiesoikeudellisen vakuutusjärjestelmän mukainen eläke ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa tarkoitettua palkkaa. Asiassa Beune annettua tuomiota voidaan pitää nyt tarkasteltavaa asiaa koskevana ennakkoratkaisuna vain siinä tapauksessa, että Ranskan eläkejärjestelmä vastaa olennaisilta osiltaan asiassa Beune tarkasteltua eläkevakuutusjärjestelmää.

44. Yhteisöjen tuomioistuin on pysynyt samalla linjalla myöhemmässä oikeuskäytännössäänkin, asiassa Evrenopoulos antamassaan tuomiossa.³⁹ Asia koski tietyn julkisen laitoksen virkamiesten eläkejärjestelmän määrittämistä.⁴⁰ Järjestelmä oli otettu käyttöön lailla, johon myös sen sääntely yksinomaan perustui. Yhteisöjen tuomioistuin piti ammatillisen eläkejärjestelmän⁴¹ mukaista jälkeen jääneen eläkettä asiassa Beune antamassaan tuo-

46. Myös nyt tarkasteltava eläkejärjestelmä perustuu saatavilla olevien tietojen mukaan kokonaisuudessaan lakiin. Kuten asiassa Beune annetusta tuomiosta käy ilmi, järjestelmä ei kuitenkaan pelkästään tällä perusteella jää ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle. Lakiin perustuminen tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, ettei järjestelmä ole sidottu työnantajan ja työntekijöiden edustajien sopimukseen, vaikka osapuolten välisiä neuvotteluja olisikin käyty tai vaadittu. On kiistatonta, ettei Ranskan virkamieseläkejärjestelmä ole täydentävä ja että järjestelmän piiristä maksettavat etuudet luovat virkamiesten

35 — Ks. edellä alaviitteessä 6 mainitun tuomion 42 kohta.

36 — Ks. edellä alaviitteessä 6 mainitun tuomion 43 kohta.

37 — Ks. edellä alaviitteessä 6 mainitun tuomion 45 kohta.

38 — Ks. edellä alaviitteessä 6 mainitun tuomion 45 kohta.

39 — Edellä alaviitteessä 12 mainittu asia C-147/95.

40 — Ks. edellä alaviitteessä 12 mainitun tuomion 3 kohta.

41 — Ks. edellä alaviitteessä 12 mainitun tuomion 22 kohta.

42 — Ks. edellä alaviitteessä 6 mainitun tuomion 19 ja 20 kohta.

eläkkeiden perustan. Asiassa Beune annetun tuomion mukaan ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan soveltuvuus ei kuitenkaan ole riippuvainen siitä, onko kyse perusturvan tai täydentävän turvan tarjoamisesta.

47. Eläkejärjestelmän rahoittaminen perustuu valtion varainhoitolakiin. Tältä osin järjestelmä eroaa olennaisesti yrityseläkesäätiötä koskevasta järjestelmästä sekä asiassa Beune tarkastellusta järjestelmästä, jota hallinnoidaan samalla tavoin kuin yrityseläkesäätiötä. Joka tapauksessa valtiolla on työnantajana myös käytössään eläkejärjestelmän rahoittamiseen tarvittavat keinot eli lainsäädäntötoimet ja varainhoitolain täytäntöönpanosäännökset. Rahoitus poikkeaa näin ollen tavasta rahoittaa yrityseläkejärjestelmää ja yleistä eläkevakuutusjärjestelmää, johon varat kerätään yleensä työnantajilta ja työntekijöiltä saaduista maksuista ja jossa valtiolla voi olla velvollisuus tarjota täydentäviä etuuksia.

48. On vaikeaa ajatella, että tietyn eläkejärjestelmän mukainen eläke pitäisi luokitella pelkän rahoitustavan perusteella joko ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklan mukaiseen palkan käsitteeseen sisältyväksi tai jättää käsitteen ulkopuolelle. On selvää, että valtio työnantajana huolehtii eläkkeiden rahoittamisesta. Toisaalta valtiota ei voida rinnastaa yksityiseen työnantajaan, ja etuudet rahoitetaan julkisin varoin. Kyseessä on joka tapauksessa julkishallin-

non virkamiehille tarkoitettu lakisääteinen pakollinen vanhuuseläkejärjestelmä. Järjestelmällä on yhteyksiä yksityisen sektorin työntekijöiden yleiseen lakisääteiseen eläkejärjestelmään.

49. Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Beune ottanut vain varovasti kantaa siihen, ovatko virkamiehet ”yleisesti määriteltä työntekijäryhmä”, ja todennut, että virkamiesten erityisryhmää on vaikea pitää yleisesti määriteltynä työntekijäryhmänä.

50. Siltä osin kuin on kyse julkishallinnon palveluksessa työskentelevien virkamiesten pakollisesta järjestelmästä, olen täysin samaa mieltä Ranskan ja Belgian hallitusten kanssa siitä, että virkamieseläkkeiden rinnastaminen yrityseläkkeisiin on kyseenalaista. Koska yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin asiassa Beune antamassaan tuomiossa pitänyt ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa tarkoitettua työtä jo yksinään ratkaisevana arviointiperusteena ja samalla kyseenalaistanut yksittäisiä arviointiperusteita koskevan aikaisemman oikeuskäytäntönsä, myös nyt tarkasteltavassa asiassa on otettava perustaksi juuri tämä arviointiperuste.

51. Kyseisen oikeuskäytännön mukaan ratkaisevaa on myös, voidaanko eläketuudet määritellä yksinomaan ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklasta suoraan johdettavan samapalkkaisuuden periaatteen valossa. Ranskan virkamiesten elä-

kejärjestelmän kuvauksen perusteella on lähdettävä siitä, että kun kyse on vanhuuseläkkeestä tietyllä työntekijäryhmälle, eläke on suoraan sidoksissa palvelusaikaan ja eläkkeen suuruus lasketaan virkamiesten viimeksi saamien ansioiden perusteella.⁴³ Myös asian yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa on lähtökohdaksi otettava Ranskan virkamieseläkkeiden luokittelemisen ETY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa tarkoitetuksi palkaksi.

52. On näin ollen selvitettävä, aiheuttaako eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan riidanalainen säännös sukupuoleen perustuvaa syrjintää, kun otetaan huomioon edellytykset palkaksi luettavan virkamieseläkkeen saannille. Eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan b alakohdan toisen vaihtoehdon nojalla naispuoliset virkamiehet voivat tietyssä tilanteessa, kuten puolison jouduttua työkyvyttömäksi tai sairastuttua parantumattomasti siten, ettei tämä voi harjoittaa mitään ammattia, siirtyä välittömästi eläkkeelle. Koska näitä säännöksiä sovelletaan ainoastaan naispuolisiin virkamiehiin, miespuoliset virkamiehet eivät voi muodollisesti käyttää tätä mahdollisuutta hyväkseen, vaikka he olisivat tosiasiassa vastaavassa tilanteessa eli vaikka heidän vaimonsa olisi tullut työkyvyttömäksi tai sairastunut parantumattomasti siten, ettei tämä voi harjoittaa mitään ammattia.

53. Eläkkeen, joka on edellä määritelty palkaksi, saannin edellytykset eroavat siten nais- ja miespuolisten virkamiesten osalta ainoastaan sukupuolen perusteella. Kyse on näin ollen ilmeisestä sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä. Jos miehet ja naiset ovat tasa-arvoisen kohtelun edellyttämän periaatteen mukaisessa vastaavassa tilanteessa, kyse on kielletystä sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä. Muodollisesti mies- ja naispuolisen virkamiehen, jonka puoliso on sairastunut parantumattomasti, tilanteet näyttävät samanlaisilta. Selvittämällä kyseisen säännöksen tarkoitus voitaisiin saada tarvittaessa selville, onko lainsäätäjän lähtökohdana ollut nais- ja miespuolisiin virkamiehiin sovellettavat erilaiset edellytykset ja jos on, niin miksi.

54. Esillä olevassa asiassa kyse on sairastuneen puolison hoitamisesta. Tämä ei kuitenkaan ole hyväksyttävä peruste sukupuoleen perustuvalle syrjinnälle. Sekä nainen, joka hoitaa miestä, että mies, joka hoitaa vaimoaan, tarvitsevat tähän aikaa ja taloudellista turvaa.

55. On myös mahdollista, että kyseisten säännösten laatimisen taustalla ovat taloudelliset näkökohdat. Tähän saattaa viitata

43 — Ks. tästä osin edellä alaviteessa 6 mainitussa asiassa Beune annetun tuomion 45 kohta.

eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan b alakohdan ensimmäisen vaihtoehdon normatiivinen rakenne. Sen mukaan naispuolisella virkamiehellä on välitön oikeus eläkkeeseen, kun hän ei sairauden vuoksi pysty enää toimimaan aiemmissa työtehtävissään. Taloudellisilla tekijöillä saat-
taa näin ollen olla huomattavaa merkitystä L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan b alakohdan ensimmäisen ja toisen vaihtoehdon kannalta. Kuitenkin myös tässä tapauksessa puolison työssäkäynnin loppumisella on periaatteessa sama vaikutus kummallekin puolisolle.

56. Koska näin ollen ei ole mitään syytä katsoa, että eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan b alakohdan toisen vaihtoehdon mukainen syrjivä kohtelu liittyy eriilaisiin tilanteisiin, voidaan päätellä, että kyse on EY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa tai EY 141 artiklassa tarkoitetusta kielletystä sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä.

57. Kyseessä olevan säännöksen tarkoituksen ja päämäärän tarkastelu ei myöskään anna aihetta arvioida sitä EY 141 artiklan 4 kohdan mukaisesti tai sosiaalipolitiikkaa koskevan pöytäkirjan N:o 14 liitteenä olevan sosiaalipolitiikasta tehdyn sopimuksen 6 artiklan 3 kohdan säännösten mukaisesti. Ranskan tasavalta ei ole esittänyt kantaansa siitä, onko säännös mahdollisesti kohdistettu ja tarkoitettu naisten tai aliedustetun sukupuolen ammatillisen toiminnan helpottamiseen ja

missä määrin. Tämä ei myöskään käy ilmi säännöksestä.

58. Tarkastelun päätteeksi on siten todettava, että eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan b alakohdan toinen vaihtoehto on EY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa tai EY 141 artiklassa tarkoitetun samapalkkaisuusperiaatteen vastainen, koska kyseisessä eläkelain säännöksessä mahdollisuus välittömään eläkkeeseen säännöksessä vahvistetuin edellytyksin varataan ainoastaan naispuolisille virkamiehille.

59. Ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelun perusteella toiseen kysymykseen ei olisi enää tarvetta vastata. Seuraavat huomiot ovat siten täysin toissijaisia.

60. Jos yhteisöjen tuomioistuin ei katso virkamieseläkkeen olevan EY:n perustamissopimuksen 119 tai EY 141 artiklassa tarkoitettua palkkaa tai jos se katsoo, ettei aineellisesti ole kyse samapalkkaisuutta koskevasta ongelmasta, on pohdittava sitä, voidaanko asiaan soveltaa direktiiviä 79/7/ETY. Direktiivin 3 artiklassa määritellään direktiivin soveltamisala. Saman artiklan 1 kohdassa säädetään, että direktiiviä sovelletaan lakisääteisiin järjestelmiin,

jotka antavat turvaa muun muassa vanhuuden varalta. Edellä on jo todettu, että Ranskan virkamieseläkejärjestelmä on lakisääteinen.

61. Lisäperuste virkamieseläkejärjestelmän luokittelemiseksi lakisääteiseksi sosiaaliturvajärjestelmäksi seuraa sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetun asetuksen N:o 1408/71 sekä asetuksen N:o 1408/71 täytäntöönpanomenettelystä annetun asetuksen N:o 574/72 muuttamisesta niiden soveltamisalan ulottamiseksi koskemaan *virkamiesten erityisjärjestelmää*⁴⁴ annetusta asetuksesta N:o 1606/98.⁴⁵ Kyseisessä asetuksessa virkamiesten erityisjärjestelmä asetetaan asetuksen N:o 1408/71⁴⁶ yleiseen kontekstiin, minkä vuoksi järjestelmä kuuluu asetuksen N:o 1408/71 aineelliseen soveltamisalaan. Tämän vuoksi on myös katsottava, että järjestelmän perustana olevat säännökset kuuluvat asetuksen N:o 1408/71 4 artiklassa tarkoitettuun ”lainsäädäntöön, joka koskee — — sosiaaliturvan aloja”, ja ne koskevat näin ollen yhtä artiklassa lueteltua etuutta eli vanhuusetuutta.

62. Tästä seuraa väistämättä, että virkamiesten erityisjärjestelmä on direktiivissä 79/7/ETY tarkoitettu lakisääteinen järjestelmä, joka antaa turvaa vanhuuden varalta.

63. Direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa säädetään: ”tasa-arvoisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan, että minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei saa esiintyä välittömästi tai välillisesti — —”. Kuten jo totesin, eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan b alakohdan toinen vaihtoehto aiheuttaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa luetellaan ainoastaan esimerkinomaisesti joitakin tapauksia, joissa sovelletaan tasa-arvoisen kohtelun periaatetta. Sen mukaan sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei saa esiintyä

” — — varsinkaan, kun on kysymyksessä:

— järjestelmien soveltamisala ja niiden piiriin pääsemisen edellytykset;

— velvollisuus osallistua rahoitukseen ja maksuosuuksien laskentaperusteet;

44 — Kursivointi tässä.

45 — Neuvoston asetus (EY) N:o 1606/98, annettu 29 päivänä heinäkuuta 1998 (EYVL L 209, 25.7.1998, s. 1).

46 — Asetuksen (ETY) N:o 1408/71 konsolidoitu toisinto, sellaisena kuin se on muutettuna neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97, annettu 2 päivänä joulukuuta 1996, sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetun asetuksen (ETY) N:o 1408/71 sekä asetuksen (ETY) N:o 1408/71 täytäntöönpanomenettelystä annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 574/72 muuttamisesta ja soveltamisesta ajan tasalle (EYVL L 28, 30.1.1997, s. 1).

- etuuksien, aviopuolisosta ja huollettavista johtuvat lisät mukaan lukien, laskentaperusteet sekä etuuksiin olevan oikeuden kesto ja jatkumista koskevat edellytykset.”

edellytyksien vahvistamisesta välittömään eläkkeelle pääsyyn lakisääteisestä eläkeiästä riippumatta. Riidanalainen säännös eroaa tässä suhteessa myös muista ennenaikaista eläkkeelle siirtymistä koskevista säännöksistä, joissa mainitaan tavanomaisesti yhteys lakisääteiseen eläkeikään.

64. Esillä olevassa asiassa kyse ei tosin ole näiden järjestelmien piiriin pääsyn edellytyksistä eikä etuuksien laskentaperusteista vaan etuuksien saamisen edellytyksistä. Tällä ei ole kuitenkaan merkitystä, koska direktiivin 79/7/ETY 4 artiklan 1 alakohdan luettelo ei ole tyhjentävä, vaan siinä annetaan esimerkkejä tasa-arvoisen kohtelun periaatteen soveltamista-pauksista.

66. Koska siis direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan poikkeussäännöstä ei voida soveltaa, on todettava, että eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan b alakohdan toinen vaihtoehto aiheuttaa direktiivin 79/7/ETY 4 artiklassa tarkoitettua sukupuoleen perustuvaa syrjintää, joka on tasa-arvoisen kohtelun periaatteen vastaista.

65. Lähtökohtana voidaan näin ollen pitää sitä, että sovellettaessa direktiiviä 79/7/ETY Ranskan virkamieseläkejärjestelmään eläkelain L. 24 §:n 1 momentin 3 alakohdan toinen vaihtoehto aiheuttaa direktiivin 79/7/ETY 4 artiklassa tarkoitettua kiellettyä sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla direktiivi ei kuitenkaan rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle eläkeiän määrittelyä. Esillä olevassa asiassa kyse ei kuitenkaan ole eläkeiän määrittelystä, vaan

67. Epäsuotuisassa asemassa olevaa sukupuolta olisi näin ollen — siinä määrin kuin yhteisön oikeuden vastainen säännös on ainoa pätevä referenssijärjestelmä — kohdeltava samoin kuin edullisemmassa asemassa olevaa sukupuolta kohdellaan riidanalaisen säännöksen perusteella.⁴⁷

⁴⁷ — Asia 286/85, McDermott ja Cotter, tuomio 24.3.1987 (Kok. 1987, s. 1453); asia 384/85, Borrie Clarke, tuomio 24.6.1987 (Kok. 1987, s. 2865) ja asia C-31/90, Johnson, tuomio 11.7.1991 (Kok. 1991, s. I-3723).

VI Ratkaisuehdotus

68. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

Ranskan virkamieseläkejärjestelmästä maksettavat eläkkeet ovat EY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 141 artikla) tarkoitettua palkkaa. Siviili- ja sotilasvirkamiesten eläkkeistä annetun lain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan kaltainen säännös on samapalkkaisuusperiaatteen vastainen.

Toissijaisesti:

Siinä tapauksessa, että Ranskan virkamieseläkejärjestelmän mukaiset eläkkeet eivät ole EY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 141 artikla) tarkoitettua palkkaa,

siviili- ja sotilasvirkamiesten eläkkeistä annetun lain L. 24 §:n 1 momentin 3 kohdan kaltainen säännös on 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY 4 artiklassa vahvistetun tasa-arvoisen kohtelun periaatteen vastainen.